

РЕЦЕНЗИЯ

от професор доктор Велислава Атанасова Чавдарова

ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки професионално направление 3.2. „Психология“ (Педагогическа и възрастова психология - Детска психология)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 92 от 18.11.2022 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Психология“ към Педагогически факултет, като кандидат участва **доц. д-р Кирилка Симеонова Тагарева** от ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на получените материали

Кандидатът коректно е подал всички необходими документи за участие в конкурса, включително и пълен списък с публикации с анотации и разделителни протоколи, списък на цитиранията, документи, удостоверяващи научно-изследователски постижения, справка за приносите и т.н.

Констатирам, че са спазени всички критерии и формални изисквания за провеждането на този конкурс, включително е приложената изрядна документация и текстове на научните публикации, надвишаващи наукометричните изисквания за тази длъжност.

Със заповед № РД-21-69 от 18.01.23 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „**професор**“ в ПУ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Педагогическа и възрастова психология – Детска психология), **обявен за нуждите на** катедра „Психология“, Педагогически факултет.

За участие в обявения конкурс е подала документи доц. д-р Кирилка Симеонова Тагарева от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от доц. д-р Кирилка Тагарева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи: молба до Ректора; автобиография; списък с публикации и пълния им текст, включително и разделителни протоколи; наукометрична справка; анотация на трудовете на български и английски език; самооценка на приносите на български и английски език; списък на цитиранията; документи, удостоверяващи учебна и научно-изследователска дейност, включително работа с докторанти и дипломанти, участия в проекти и др.

Доцент доктор Тагарева е приложила общо 48 научни труда за рецензиране по процедурата, от които 1 монография, 3 студии, 42 статии, 1 глава от колективна монография в съавторство, 1 учебно помагало. Разпределението на научните трудове в страната и в чужбина, е както следва: 39 в страната и 9 в чужбина.

С убеденост мога да твърдя, че количеството и качеството на представените за рецензиране пълнотекстови научни трудове демонстрира високо ниво на експертност и професионална ерудиция и многократно надвишава изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“.

2. Кратки биографични данни (на кандидата/ите)

Професионалният и творчески път на доц. д-р Кирилка Тагарева е белязан с последователност и упоритост. След придобиване на магистърска степен по педагогика, тя е редовен докторант по Педагогическа и възрастова психология в Психологическия институт на Руската академия на образованието. Успешно защитава докторска дисертация на тема: “Психологически анализ на предметно-манипулативната дейност на децата в кърмаческа възраст”.

Проблематиката, ориентирана към кърмаческата възраст и ранното детство се превръща в един от основните акценти в научната дейност на кандидата. След постъпването в ПУ „Паисий Хилендарски“, Кирилка Тагарева заема последователно академичните длъжности „главен асистент“ и „доцент“ по педагогическа и възрастова психология. От 2018 г. до днес всеотдайно ръководи катедра „Психология“ към Педагогически факултет.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Преподавателската дейност на доцент Кирилка Тагарева се отличава с креативност, прецизност, професионализъм и коректност. Определяна от студентите си като „вдъхновител“, тя не само успява с педагогическо майсторство да обучава, но професионално обезпечават провеждането на лекциите и семинарните занятия, които води с полезни учебни пособия.

Научната ѝ дейност е обвързана и с ръководството на няколко докторанти и десетки дипломанти.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

В конкурса за професор *доц. д-р Кирилка Тагарева* участва с научни трудове, включващи 1 монография 3 студии, 42 статии, 1 глава от колективна монография в съавторство, 1 учебно помагало. Поредицата статии и доклади са публикувани в престижни български и международни издания. Списъкът от публикации, които не са представени за рецензиране, свидетелства за богата публикационна дейност, предимно в сферата на педагогическа и възрастова психология.

В хабилитационния труд *„Общувание, привързаност и родителско отношение в детска възраст“* Кирилка Тагарева представя едновременно аналитичен и емпирично верифициран анализ на детската възраст в контекста на тенденциите в съвременното общество, едновременно поставяйки въпроси и давайки аргументирани отговори. Субективният практически опит на автора е обективизиран чрез прецизен, всеобхватен и системен анализ на ключови понятия от психологическата теория. Кирилка Тагарева е положила научноизследователските си усилия в широкото дискусивно поле на съвременната психология, фокусирани в конкретиката на едни от най-актуалните теми, свързани с възрастовата психология. Прочитът на теоретичната част на монографичния труд дава основание за оценяване на отличната степен на аналитична подготовка на автора.

Системността в представянето оставя впечатлението за умения за композиране на знанията и правилното им излагане. В монографията могат да се разграничат няколко смислови акцента. На първо място е направен цялостен аналитико-интерпретативен обзор на традиционни и съвременни теоретични концепции за общуването на детето с възрастния. Критичният анализ е релевантен на тежестта на хабилитационен труд, едновременно задаващ въпроси, търсещ отговори и даващ решения. Друг смислов и кон-

цептуален акцент е поставен върху общуването с връстниците, общуването и привързаността, резонно приети като основни променливи в реализираните емпирични изследвания.

Аналитико-интерпретативният изследователски ракурс, предложен от Тагарева, представя емоционалната привързаност като първата афективно-личностна връзка между детето и майката, възникваща в процеса на ситуативно-личностното общуване. Анализирани са условия за трансформирането на различните форми на общуване и тяхното отражение върху процеса на привързване. Прецизно формулираните цели, задачи и хипотези на емпиричните изследвания, представени в монографията, са взаимнообусловени. Те предполагат екзистенциално-феноменологичен и практико-приложен подход, който е реализиран успешно. Авторката убедително убеждава, че на базата на ситуативно-личностното общуване с възрастния се изграждат афективно-личностните връзки между възрастния и детето, на основата на ситуативно-деловото общуване – практическите връзки, а на основата на извънситуативно-познавателното общуване – информационно-познавателните контакти. Обобщени са идеите за майчинското отношение към децата от раждането до една годишна възраст.

Авторката умее да обобщава и интерпретира емпирична фактология. Съумява да отиде отвъд количествените данни и да достигне до дълбочината и същността на изследваните явления. От прецизния текст проличава отличната психологическа грамотност и компетентност на Кирилка Тагарева. Авторката е съумяла в максимална степен да очертае сложната картина на общуването и привързаността в детска възраст, да изведе, изследва и анализира ключови понятия, да очертае проблемите и убедително да разкрие ролята и мобилизирането на ресурсите за общуване.

Табличното и графичното представяне на резултатите кореспондират с текста на анализа, което е подходящо с оглед по-доброто разбиране от читателя. *Считам, че хабилитационният труд е убедителна верификация на холистичния, емпатийно зареден поглед на Кирилка Тагарева върху детето и може да се използва като навременен и необходим източник на обективна информация и инструмент за психологическа работа с деца и с техните семейства.*

Учебното помагало „*Психология на развитието в ранна възраст. Диагностика*“ е друг труд на доц. д-р Кирилка Тагарева, който определям като ценен практико-приложен инструмент с две основни задачи: да се затвърди и осмисли заученият от студентите вече материал по психология на развитието на детето и да се предложат на студентите-психолози и педагози инструменти – методи и начини за диагностично изследване. В края на всяка глава са поставени въпроси и задачи. Решението им изисква задълбоченост и осъзнатост на знанията от лекционния курс, умение за трансфер и гъвкаво приложение на теоретичните постановки. Така студентите имат възможност да приложат на практика знанията, придобити по време на лекции и упражнения и да формират начален диагностичен опит с деца. *Авторката успява да предложи съдържание, притежаващо качествата на полезен инструмент, който същевременно запълва необходимостта от едновременно експертно и достъпно четиво, анализиращо процеса на отглеждане и ранна диагностика на децата в България.*

Сред най-стойностните елементи в научната работа на доц. д-р Кирилка Тагарева, представени в поредицата студии, статии и доклади са нейната склонност и способности за теоретично изследване; анализ и обобщаване на различни идейни направления и методологически подходи в психологията на развитието; съчетаване на емпирични данни и теоретични конструкции в цялостна картина на изследваните процеси; систематично описание на проявленията на психиката в развитие, както и интерес към значими актуални проблеми на социалната практика. *Доцент Тагарева не се страхува да се занимава с големите теми на психологическата наука като мотивация, психично благополучие, привързаност, общуване и много други, давайки своя авторски принос към тяхната концептуализация, нито да полемизира с утвърдени схващания и да проблематизира популярни разбирания. Широката перспектива, рефлексията върху актуалността и преобразуването на съществуващото познание в цялостно разбиране за изучаваните феномени превръщат трудовете ѝ в оригинално авторско творение.*

В приложения към документацията Списък на всички публикации, включително и извън обсега на този конкурс, кандидатката е представила пълно библиографско описание на цялостната си публикационна дейност от общо 62 научни труда: 1 монография, 55 статии, 3 студии, 1 глава от колективна монография в съавторство, 1 учебник в съавторство и 1 учебно пособие, статии и доклади, включени в български и

международни научни издания. Проблематиката, третирана в тях, е адекватна на профила на обявения конкурс и явно кореспондира с областта на възрастовата психология по дискуссионните въпроси на работата с деца.

Недвусмисленият извод по отношение на научната продукция на Кирилка Тагарева е, че тя се отличава със задълбоченост, изследователска прецизност, творчески подход и несъмнена практическа приложимост.

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

Не мога да не изразя респекта си към умението на доцент Тагарева от една страна да синтезира научното знание в посока коректна операционализация и евристична ерудиция при изграждането на авторски модели на изследване, а от друга – умело да верифицира теоретичните си открития чрез редица изследвания.

Напълно приемам формулираните приноси, които коментирам по следния начин:

Във връзка с експертния научен анализ на проблемите, свързани с общуването с възрастните:

1. Реализирано е систематизирано изследване на решенията на съвременната психология относно основните подходи към общуването. Презентиран, апробиран и верифициран е авторски модел на формите на общуване (ситуативно-личностно; ситуативно-делово; извънситуативно-познавателно; извънситуативно-личностно) – за българската култура, приложим и приложен в България.
2. Направен е впечатляващо детайлизиран синтез на теоретичните подходи към общуването и практиките при изследването им в европейски и световен мащаб.
3. Креативно са изведени различни възрастови периоди, редица психологически конструкти, техните специфични особености и взаимовръзки, на базата на които са описани модели, приложими в практиката, коментирани в динамичен аспект и в индивидуална перспектива.
4. Разработен е цялостен психодиагностичен инструментариум за изследване на детето в ранна възраст с подчертан практически потенциал.

Във връзка с експертния научен анализ на проблемите, свързани с общуването на детето с връстниците:

1. Всеобхватно и убедително е операционализирано емоционално-практическото взаимодействие при децата до две годишна възраст и основните форми на общуване с връстниците от две до седем годишна възраст

2. Творчески е конструиран дизайнът на емпиричните изследвания, с висока степен на приложимост и внедримост, от една страна, и цялостност и задълбоченост от друга.
3. С доказани психометричните характеристики са адаптирани за български условия инструменти за измерване на детските взаимоотношения в предучилищна възраст, съставени от комплекс от 12 съвместни игри, които може да бъдат използвани от психолози и учители в детските градини за изграждане на добри партньорски отношения между връстници.
4. Осигурени са нови емпирични доказателства за условията, при които възниква общуването с връстниците в детска възраст посредством поэтапното установяване на потребност от общуване и разкриване на субектните качества на партньора.

Във връзка с родителското отношение, привързаността, развитието на детската личност, ролята на семейството и мястото на институциите при отглеждането и възпитанието на децата:

1. Точно, коректно, всеобхватно и аналитично са изведени и коментирани основните понятия.
2. Убедително е доказано мястото на позитивния подход в психологията и ролята на психичното благополучие като предиктор за психично здраве.
3. Прецизно е подбрана надеждна методика за осъществяване на изследователските процедури и проверка на заложените допускания.
4. Впечатляващо е осъществен количествен и качествен анализ, структуриран съобразно последователността на изследваните величини.
5. Ясно са формулирани изводи и обобщения с реалистична и висока практико-приложна стойност.
6. Формулираните препоръки успешно верифицират както резултатите от проведените теоретико-приложно изследвания, така и богатия професионален опит на авторката.

4. Оценка на личния принос на кандидата/ите

Няма как да не изразя становище, че доц. д-р Кирилка Тагарева умее успешно да постига изследователските си цели, показва отлично познаване на проблематиката, личностна и професионална ангажираност с нея, както и впечатляващи умения за на-

учно-изследователска работа. Вярвам, че тя ще бъде продължена с реализацията на бъдещите идеи, породили се още в хода на написването на научните ѝ трудове.

Представените научни трудове са оригинални научни разработки. Депозиранията документация, включително и забелязаните цитирания са изрядни и отговаряща на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящия конкурс. Информацията от автобиографията на Кирилка Тагарева свидетелства за един по-етапно и достойно вървян път за професионална реализация в областта на психологията.

5. Критични забележки и препоръки

Препоръчвам на доц. д-р Кирилка Тагарева да продължава да развива притежания научно-изследователски потенциал и да публикува в международни издания, включени в световните бази данни.

6. Лични впечатления

Повече от очевидно е, че доцент Тагарева демонстрира устойчив интерес главно към злободневните и отворени за решения проблеми на педагогическата и възрастовата психология, генерирани от работата с деца и психосоциалната подкрепа и подпомагането на семействата. Констатирам, че цялостната научна продукция, предоставена за рецензиране, представлява адекватна теоретична база на професионалните изяви и практически занимания в досегашната реализация на доц. Кирилка Тагарева. Считам, че в значителна степен тя отговаря на един от най-важните критерии за съвременно качествено преподаване, а именно – постигнато единство между теоретичните конструкции и емпиричните факти. Това постижение определям за съществен **принос** на нейната научно-изследователска и преподавателска реализация към настоящия момент.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Кирилка Тагарева **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „П. Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при заемане на академичната длъжност „Доцент“.

В научните трудове на доцент Кирилка Тагарева има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание.

Теоретичните ѝ разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д-р Кирилка Тагарева **е несъмнена**.

Постигнатите от доц. д-р Кирилка Тагарева резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да изразя своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогически факултет за избор на академичната длъжност „професор“ на **доц. д-р Кирилка Симеонова Тагарева** в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни, професионално направление 3.2. Психология (Педагогическа и възрастова психология – Детска психология).

20.02.2023 г.

Рецензент:

(подпис)

проф. д-р Велислава Чавдарова